

Een historische wandeling door het jaar 1939

Een bijdrage van Henk van de Weem

1939, unnun aorigen tied. Tenminste, zo zeggen sommige ouderen onder ons. Met dat aorig bedoelen ze dan: akelig, onaardig! Het begon al meteen triest: kommer en kwel al wat de klok sloeg, hoge werkeloosheid, sociale onrust.

Gemeenteraad

Burgemeester Jonkheer Mr. Carel van Nispen tot Sevenaer vertelde aan de Raad, dat er armoede was, slechte huisvesting voor sommigen en financiële tekorten bij de gemeente. Jonkheer Mr. Carel, hij kermde. Ja, Carel kermde! Maar hij kreeg gehoor op zijn weeklagen. Let wel, gehoor van de Millse Pastores.

De kerken van onze parochies zaten er warmpjes bij, ook nog in deze zware tijden. De herders leidden hunne schaapkens met wijsheid, zuinigheid en een groot geloof; zij luidden aanhoudend voor verzamelen onder de kansel. De kerk van Mill werd zelfs te klein en moest acuut met twee zijkapellen worden uitgebreid. Daarbij bleef, ondanks alles, de toestand van de kerkenkas rooskleurig. Spontaan leenden de kerkbesturen van Mill en ook van St. Hubert aan de Jonkheer van de gemeente elk f 5.000,-.

Fröbelschool, Sr. Fabiana.

1939, un aorig jaor. Wisten de kleuters veel? Een jaar waarin veel gebeurde. Het was donker in de werkkast onder de trap naar de kapel van de Zusters Franciscanessen. Wij, 5-jarigen, noemden dat de muizenkast, waarmee zuster Fabiana en Sr. Bertha ons dreigden. Menig freubelaartje werd daarin een poosje geïsoleerd tussen de bezems en de emmers. Schone handjes, lange mouwtjes, kousjes tot boven de knie, broekspijpjes tot onder de knie ... enz.

Maar ook hierin kwam verandering: er werd een gloednieuwe kleuterschool gebouwd (architect ir. Van Buitenen) en meteen wijzigde ook de a-frivole kledij! Zuster Perpetua verhuisde als overste naar een ander klooster.

Militairen

De proefmobilisatie als gevolg van de dreiging uit het Oosten, had voor Mill grote gevolgen. Drommen militairen (men schat 10.000) werden in Mill gelegerd. Langs het Peelkanaal werden kazematten gebouwd. Er kwam leven in de brouwerij. Het werd allengskes vrolijk-onrustig in Mill. Mensen moesten op een andere manier worden bezig gehouden dan met gedachten aan neutraliteit en oorlog. Afleiding zou ons volk goed doen.

Nieuwbouw

1939, een nijver bouwjaar. We spraken al over de kerk, de kleuterschool, maar er stond ook een nieuw consultatiebureau op stapel, compleet met veldwachterswoning en arrestantenlokaal. Architect was Jan van Halteren uit Vught. De oude behuizing naast het raadhuis was onbewoonbaar verklaard en de cellen onder de trappen waren allang verbouwd tot ambtenarenverblijven, want ook aan Mill werden steeds meer overheidstaken toevertrouwd.

Herindeling

De gemeentelijke herindeling was op veel vergaderingen onderwerp van bespreking. Van demonstreren had men toen nog geen kaas gegeten. Er werden sprekers gevraagd, die de voor- en nadelen op een rijtje zetten, waarop dan weer felle discussies volgden. De gemeente Linden werd opgeheven en kwam bij Beers, Katwijk bij Cuijk. Twist wilde niet bij Vierlingsbeek en zocht steun bij Oploo. Voor- en tegenstanders gingen mekaar te lijf. Secretaris Ad de Bekker uit Mill trok als een missionaris door het Land van Cuijk en liet zijn iedereen overtuigend notoire stemgeluid horen! Hij bracht rust in de gelederen en eindigde elke spreekbeurt met de veelzeggende woorden: “veel weten is veel begrijpen, alles weten is alles vergeven!”

Ontspanning

1939, best een aardig jaar. Toneeluitvoeringen her en der brachten afwisseling. Mill liep zelfs voorop! Kapelaan Van Roestel kreeg toestemming opvoeringen voor dames en heren tegelijk toe te laten, zowel op het toneel als in de zaal. Voorheen was dat allemaal strikt gescheiden: op zondag 13.00 uur was de zaal voor de kinderen, om 15.00 uur voor de dames en om 19.00 uur voor het mannelijk volksdeel. Zo'n toestemming moest regelrecht van de bisschop van Den Bosch komen. En dan te weten, dat in de ons omringende plaatsen nog niet “gemengd” gedanst mocht worden!

1939, Un aorig joar?

Kom, een leuk en aardig jaar! Er ontstonden vanwege de vele militairen, nieuwe contacten Ook nieuwe verenigingen.

De jonge boeren speelden: “De Zee Roept ...”, zongen luidkeels “Kruis & Ploeg” en richtten een gymnastiekclub op. Er meldden zich spontaan 20 leden. Alles kwam in de krant: bril verloren, gebroken been, van de kar gevallen. Als de ijverige correspondent van *De Echo* van het Land van Cuijk geen nieuws had, dan maakte hij nieuws !

Organisaties

De Bijzondere Vrijwillige Landstorm, een weerkorps van burgerwacht en schutterij, organiseerde schietwedstrijden op de heide.

De Jonge Wacht, wat later *Het Verkennen Voor Jongens* zou worden, kwam tot leven, tenminste had voorlopig enige bestaansgrond.

In Het Patronaat in de stationsstraat werd de eerste middenstandscursus gegeven en Kees van Hoof organiseerde de H. Gerardus-bedevaart naar De Twist.

Dobbelman en Ibis-shag boden de Millenaren en ook de soldaten een feestavond aan, compleet met cabaret. Dat gebeurde niet in het Patronaat, maar in de uitgeruimde werkplaats van Timmerbedrijf Martien Janssen. Het eeuwenoude Gilde Sintekatrien, vierde, tierde, teerde en “schoot den vogel af”.

Er werd ook veel gestudeerd. Twee onderwijzeressen en twee (mogelijk drie) onderwijzers studeerden af en kregen werk.

De Coloradokever stak voor het eerst de kop op en het stormde in de Peel.

In twee gezinnen werd een 15de kind geboren. Zeker is, dat tweemaal een tweeling het levenslicht zag: op het Hoogveld en ook in de Schoolstraat. Mill telde 4.381 inwoners, 2.267 mannen en 2.114 vrouwen; de Stoomzuivelfabriek verkocht voor 40.000 guldens aan pap. En ook in die tijd ging de raad over in geheime zitting!

Sporten en feesten

1939, een succesvol jaar. Op 24 maart publiceerde *De Echo* dat er werk wordt gemaakt van de bouw van een tennisbaan aan de Wanroyseweg. Men doet moeite om dit als een werkelozen-project goedgekeurd te krijgen. Op vrijdag 26 mei 1939 's avonds om 19.00 uur werd de tennisbaan geopend. De club kreeg de naam TOPIO : Tennisclub Opgericht In Oorlogstijd.

Korfbalclub Midako kreeg de 2de prijs bij de zoveelste Kalorama-mars. In juli vierde de Voetbalclub Juliana haar 20-jarig bestaan... met Motorrennen. Even later zal Gerrit van de Cruijssen zijn been breken bij het kijken naar een match op het Juliana-terrein.

Tijdens de Oranjefeesten ter gelegenheid van de geboorte van Prinses Irene en Koninginnedag, werd een grote militaire parade gehouden. Circus Van Bever kwam naar Mill en alle kinderen kregen gratis toegang en gratis snoep. Bij Kloosterman was het dansen van 4 tot 9. 's Middags wel te verstaan!

Mobilisatie

1939 september. Oorlog dreigde, de algemene mobilisatie riep alle dienstplichtigen op. Mill kreeg inkwartiering van duizenden militairen. Er werden stellingen en loopgraven aangelegd. Soms was er proefalarm. En de kermis ging niet door!

Mill kreeg de eerste kraam voor Patat-frietten en er kwam ook een postzegelautomaat voor zegels van 5 en anderhalve cent.

Dr. Arntz was druk met ongelukken en zieken.

Vrouwen van Mill werden opgeroepen om te breien voor onze soldaten: "Breit Allen Mee" luidde de slogan.

De ordedienst stelde alarmvoorschriften op voor de burgers. Er kwamen nooddrantsoenen gereed liggen, elke dag dienden flessen met vers water te worden gevuld. Er werden schuilplaatsen ingericht, luchtroutes ontworpen, het dorp werd ingedeeld in sectoren met aan het hoofd een evacuatiecommissaris. En daar tussendoor werd gevoetbald en getennist! Maar dit laatste niet door iedereen.

Mientje, die door moeder werd weggestuurd om bij Frans Keijzers aan de Wanroyseweg een mattenklopper te halen en dat ding achterop de fiets bond, hoort bij Nelleke op de Molenheide nog juist smiespelen: "zui-die ok-al bij die tennisclub sien?"

Mill kwam langzaam beter in de slappe was te zitten. De werkeloosheid verminderde van 120 naar 20 man. Jonkheer Mr. Carel had zoveel inkwartieringen en evenzoveel inwoners in zijn gemeente, dat hij de Raad voorstelde, meteen maar die paar centen aan de Pastores terug te storten.

Notaris De Vries verkocht alweer een boerderij met verplaatsbaar melkhuisje en zo verstreek dat *oartig* apart, maar toch ó-zo bijzondere jaar 1939.

Mill/Wijchen, december 2009

Bronnen:

archief Vriendenkring van Myllesheem; foto's Hermsen Mill en Hub Verstraaten; scans en corr. Thom van Bakel; BHIC afd. Grave; archief Boxmeers Weekblad; archief Graafsche Courant; archief Echo van het Land van Cuijk; eerdere publicatie door auteur (ged. 1989)